

SPOLEČNÉ STANOVISKO ODBORNÝCH SPOLEČNOSTÍ K PROJEKTU REVOLUTION TRAIN

Stanovisko vydala
OSPRCH – Odborná společnost pro prevenci rizikového chování
společně s

A.N.O. - Asociace nestátních organizací
ČAA - Česká asociace adiktologů
SNN ČLS JEP Společnost pro návykové nemoci, České lékařské společnosti J. E. Purkyně
AT Sekce Psychiatrické společnosti

20. ledna 2020

Úvod

Jsme znepokojeni aktivitami projektu Revolution train (<http://www.revolutiontrain.cz/>), který je v současnosti nejvýraznějším příkladem málo účinných nebo dokonce potenciálně škodlivých nástrojů v oblasti primární prevence rizikového chování dětí a mládeže v ČR. Apelujeme na dodržování existujících mezinárodních a národních standardů kvality programů prevence rizikového chování u dětí a jejich vazbu na klíčové dokumenty Evropské a Národní strategie protidrogové politiky a směru, který je podporován uznávanými mezinárodními odbornými společnostmi (Society for Prevention Research - SPR, European Society for Prevention Research - EUSPR) a institucemi prosazující kvalitu a efektivitu v prevenci (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction - EMCDDA, United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC, The Inter-American Drug Abuse Control Commission - CICAD) na tomto poli.

Text prohlášení

Projekt Revolution train v mnoha svých parametrech nespĺňuje mezinárodně uznávané Standardy kvality prevence Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA)¹ ani Mezinárodní standardy prevence Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC)². Obojí tyto klíčové a odborníky uznávané mezinárodní standardy integrují dostupné vědecké důkazy o intervencích a strategiích, u kterých bylo zjištěno, že vedou k pozitivním výsledkům prevence u dětí. Projekt Revolution train není schopen splnit ani České národní standardy kvality³ a proces certifikace odborné způsobilosti v prevenci rizikového chování.

Projekt Revolution train nevede cílové skupiny účinným způsobem k osvojení dovedností a kompetencí, a dominantně je vystavěn na principu odstrašení a nedostatečně využívá účinného principu pozitivní alternativy. Je skutečností, že v prevenci je tzv. odstrašující přístup/princip dlouho znám a využíván. Avšak opakovaně byl tento přístup výzkumně vyhodnocen jako jeden z nejméně efektivních přístupů v prevenci užívání

¹ Dostupné na: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Evropske_standardy_prevence.pdf

² Dostupné na: <https://www.unodc.org/unodc/en/prevention/prevention-standards.html>, v češtině na <https://www.drogy-info.cz/publikace/navykovye-latky/monografie/mezinarodni-standardy-prevence-uzivani-drogy/>

³ Dostupné na: <https://www.adiktologie.cz/standardy-odborne-zpusobilosti-poskytovatelu-programu-skolske-primarni-prevence-rizikoveho-chovani>

návykových látek ve srovnání s jinými dostupnými metodami a programy (např. s programy zaměřenými na rozvoj a posílení sociálních dovedností dětí). Při aplikaci v některých programech měl tento přístup u dětí dokonce opačný účinek, tedy děti poškozoval.⁴

Podmínkou účinnosti preventivních programů je rovněž velmi přesné zacílení na konkrétní věkové a sociální skupiny a přizpůsobení programu jejich potřebám a možnostem. Je vyloučeno, aby z hlediska vývojově-psychologických odlišností u dětí mohl preventivní program pokrýt tak široké věkové spektrum, jaké proklamují autoři a provozovatel projektu Revolution train.

Realizace preventivních programů by měla být prováděna kvalifikovanými odborníky, i když často panuje názor, že drogové prevenci rozumí každý. Ani tady by projekt Revolution train nesplnil požadavky kladené v oblasti školské primární prevence.

Z hlediska nákladové efektivity je projekt Revolution Train příliš finančně nákladný v poměru cena-výkon. tj. stejného nebo dokonce výrazně vyššího efektu u dětí je možné dosáhnout existujícími a účinnějšími programy prevence. Je naprosto zřejmé, že náklady na provoz speciální vlakové soupravy mnohonásobně převyšují náklady na klasické školské preventivní programy, kdy se lektori dostaví do třídy.

Účinnost jakékoliv intervence zvyšuje její dlouhodobost a opakování. Preventivní programy jsou obzvláště účinné, když se na nich komplexně podílí řada různých faktorů na různých úrovních – škola, rodiče, komunita, stát – a týkají se pokud možno celého nastavení prostředí dětí. Projekt Revolution train je svým charakterem jednorázová intervence, která se svým charakterem blíží návštěvě kina či koncertu, a která není navázána na jiné existující aktivity ve městech, které vlak navštíví. Účinek takovéto jednorázové intervence je mizivý.

Závěr

Ve srovnání např. s programy posilujícími seberegulační dovednosti dětí nebo intervencemi zaměřenými na sociální dovednosti a kompetence, je projekt Revolution Train málo účinný. Nelze vyloučit ani škodlivé účinky, zejména u zranitelných dětí. Z hlediska ekonomického představuje nevhodnou investicí veřejných prostředků do zdraví a vývoje českých dětí. Projekt dle dostupné dokumentace jako celek nesplňuje žádné ze dvou uznávaných mezinárodních standardů kvality a ani tuzemské národní standardy prevence rizikového chování. Apelujeme proto na nositele rozhodovacích pravomocí, aby zastavili podporu Revolučnímu vlaku v jeho současné podobě a aby podporovali projekty, které dodržují uznávané standardy kvality v oblasti prevence rizikového chování a podporují bezpečnou, účinnou a dlouhodobě udržitelnou preventivní praxi.

⁴ Podrobněji viz: Gerstein, 1993; Lawrence, 1998; Mioviský, 2015a; Nation, 2003; Weissberg, 2003, Gottfredson, a Wilson (2003).

Příloha

Projekt Revolution Train nikdy neprošel relevantním testováním efektivity a ověřením bezpečnosti. Za celou moderní historii prevence se v naší zemi testovalo pouze 7 různých intervencí, tato mezi nimi nikdy nebyla. Co autoři projektu Revolution Train v oblasti evaluace dělají, je evaluace (hodnocení) přípravy a průběhu intervence. Nedochází tedy k ověřování účinnosti a bezpečnosti programu. Nezávislým a odborně erudovaným hodnocením tedy program nikdy neprošel a chybí o něm základní údaje. Poměrně jednoduchým rozbořením intervence lze zjistit, z čeho vychází, na jakých principech stojí.

Základní principy, na kterých intervence použité v projektu Revolution Train stojí, jsou opakovaně v zahraničí testovány jako velmi málo účinné a dostupné analýzy. Například Faggiano (2005) uvádí, že nejvíce účinné jsou programy založené na dovednostech (skills) a nikoli na informování o škodlivosti návykových látek. Rovněž v České republice se dlouhodobě buduje systém postavený na účinných a ověřených preventivních intervencích ve spolupráci profesionálů různých oborů, kteří se zaměřují na nejnovější poznatky a na intervence založené na vědeckých důkazech, které je možné kdykoli ověřit a doložit reálnými studiemi. Tento systém přináší své pozitivní výsledky.

K tématu používání neúčinných preventivních postupů vyjádřila EUSPR na podzim roku 2019 ve svém odborném stanovisku: Postoj Evropské společnosti pro preventivní výzkum (EUSPR) k neefektivním a potenciálně škodlivým přístupům v prevenci látkových závislostí (<http://euspr.org/position-euspr-on-harmful-approaches/>), ve kterém se vyjádřila rovněž k projektu Revolution train.

Zdroje

- Buhler, A., & Thrul, J. (2015). Prevention of addictive behavior. Dostupné z: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/1813/TDXD15018ENN_1.pdf
- Eighth EUSPR Conference and Members' Meeting, September 20th - 22nd 2017, Vienna, Austria | EUSPR. EUSPR | European Society for Prevention Research [online]. Copyright © 2010 [cit. 12.09.2017]. Dostupné z: <http://euspr.org/euspr2017/>
- EMCDDA | Drug prevention. EMCDDA home page / www.emcdda.europa.eu [online]. Dostupné z: <http://www.emcdda.europa.eu/topics/prevention>
- EMCDDA | Prevention standards. EMCDDA home page / www.emcdda.europa.eu [online]. Dostupné z: <http://www.emcdda.europa.eu/themes/best-practice/standards/prevention>
- European Drug Prevention Quality Standards Project Phase II. European Drug Prevention Quality Standards Project Phase II[online]. Copyright © Liverpool John Moores University on behalf of the Prevention Standards Partnership 2013 [cit. 12.09.2017]. Dostupné z: <http://prevention-standards.eu/>
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: EMCDDA Manuals No 7, European drug prevention quality standards; A manual for prevention Professional; Luxembourg: The Publications Office of the European Union, 2011.
- EUSPR | European Society for Prevention Research. EUSPR | European Society for Prevention Research [online]. Copyright © 2010 [cit. 12.09.2017]. Dostupné z: <http://euspr.org/>
- Faggiano F, Vigna- Taglianti F, Versino E, Zambon A, Borraccino A, Lemma P. School- based prevention for illicit drugs' use. Cochrane Database of Systematic Reviews 2005, Issue 2. Art. No.: CD003020. DOI: 10.1002/14651858.CD003020.pub2.
- Gerstein, D., Lawrence W.G. (1993). Preventing Drug Abuse: What Do We Know? <http://www.nap.edu/catalog/1883.html>
- Gottfredson, D.C., Wilson, D.B. Characteristics of Effective School-Based Substance Abuse Prevention. *Prev Sci* 4, 27–38 (2003) doi:10.1023/A:1021782710278
- Charvát, M., Jurystová, L., & Miovský, M. (2012). Čtyřúrovňový model kvalifikačních stupňů pro pracovníky v primární prevenci rizikového chování. Praha: Univerzita Karlova v Praze a Togga.
- Chomynová, P., Csémy, L., Mravčík, V. (2016). Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2015. *Zaostřeno*, 14(5), 1-16.
- Lawrence et al (1998): Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising; National Institute of Justice, Research Brief, July, 1-19.
- Mioviský, M. & Gabrhelík, R. (2015). Struktura návrhu implementačního plánu národního systému školské prevence rizikového chování v České republice pro období 2015-2025: harmonizace přístupu resortu zdravotnictví a školství. *Adiktologie*, 15(1), 88-105.
- Mioviský, M. et al (2012). Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování, Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- Mioviský, M. et al (2015a). Prevence rizikového chování ve školství. Praha: Nakladatelství lidové noviny/Univerzita Karlova v Praze.
- Mioviský, M. et al (2015b). Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování. Praha: Nakladatelství lidové noviny/Univerzita Karlova v Praze.

-
- Miovský, M. et al (2015c). Programy a intervence školské prevence rizikového chování v praxi. Nakladatelství lidové noviny/Univerzita Karlova v Praze.
- Miovský, M. et al (2015d). Kvalita a efektivita v prevenci rizikového chování dětí a dospívajících. Nakladatelství lidové noviny/Univerzita Karlova v Praze.
- Nation, M. et al.(2003). What works in Prevention: Principles of Effective Prevention programs. American Psychologist, Vol. 58, No. 6/7, 449 – 456.
- Pavlas Martanová, V. (2012a). Vývoj Standardů a procesu certifikace v primární prevenci – evaluační studie. Adiktologie, (12)3, 174–188.
- Pavlas Martanova, V. (ed.) (2012). Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování Praha: Univerzita Karlova v Praze &
- Position of the European Society for Prevention Research on ineffective and potentially harmful approaches in substance use prevention | EUSPR. EUSPR | European Society for Prevention Research [online]. Copyright © 2010 [cit. 09.01.2020]. Dostupné z: <http://euspr.org/position-euspr-on-harmful-approaches/>
- United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC International Standards on Drug Use Prevention, 2015.
- Weissberg, Kumpfer, Seligman (2003) Prevention that Works for Children and Youth. American Psychologist, Vol. 58, No. 6/7, 425– 432